

hvem det virkelig kan siges, at de erholde et mere eller mindre tilstrækkeligt Bederlag, nemlig deri, at de erholde en større Raadighed med Hensyn til Benyttelsen af de omhandlede Gaarde, end de hidtil havde. Resultatet vil altsaa blive det, at der i Virkeligheden ikke bliver givet noget Bederlag, naar Gaardene virkelig gaae over til Selveiendom, men derimod bliver givet et saadant, naar de ikke gaae over til Selveiendom. Saaledes stiller det sig idetmindste for mig. — Men jeg vender tilbage til selve Hovedspørgsmaal, til Spørgsmaalet, om det, som Lovforslaget gaaer ud paa, kan siges at bestaae med den almindelige Grundsaetning for ethvert ordnet Statsaarsund, som findes anerkjendt i Grundlovens § 82. I saa Henseende er der nu blevet talt meget om Anvendeligheden eller Ikke-Anvendeligheden af Expropriation i det foreliggende Tilfaelde. Det forekommer mig imidlertid, at hele denne Tale om Expropriation maa være udelukket allerede ved Lovforslagets Indhold. En Expropriation er jo nemlig en Afstaaelse af Eiendomsret, naar det antages, at Almeenvellet fordrer det. Men Lovforslaget kræver jo slet ikke, at Godseierne skulle afstaae deres Eiendom, skulle stille sig ved Fæstegaarde. Hvad det forlanger, er jo, at de skulle give Fæsterne en vis Sum, en vis Dvotadeel af deres Eiendommens Verdi, men, naar de gjøre det, interesserer Lovforslaget sig slet ikke for, at de skulle af med deres Eiendomme. Der er altsaa i sig selv slet ikke her Tale om nogen Expropriation; det er noget heelt Andet — hvad jeg allerede tidligere har bemærket, og hvad der følger af den Betragtning, hvormed jeg begyndte — hvormed der her er Tale. Begrebet „Expropriation“ er fra første Færd af fuldstændig uanvendeligt her. Hvad der derimod bliver Spørgsmaal om, det er, om der ikke i den Formuesformindskelse, som foreslaaes, kan siges at indeholdes en Krænkelse af Eiendomsretten. Det er nu ganske vist ikke enhver Formuesformindskelse, der indeholder en Krænkelse af Eiendomsretten. Staten tillader sig jo daglig Formuesformindskelser i Kraft af dens Beskatningsmyndighed. Noget Saadant er der dog ikke Spørgsmaal om her. Her er der derimod Tale om en Formuesfor-

mindskelse til Fordeel for Private, og Spørgsmaalet bliver da — og dette er i mine Mine Hovedspørgsmaalet, ja, jeg kan sige, at det er for mig det eneste Spørgsmaal i denne Sag — om der er nogen Udkomst for de paaagjældende Private til den Fordeel, som Lovforslaget vil tillægge dem. Derpaa berøver Alt, og det er det Spørgsmaal, som naturlig i denne Sag opfaastes af Godseierne. Der er dog ogsaa Andre, som ved deres særlige Stilling synes mig naturligen at ville være opfordrede til at opfaaste sig det, og det er de mange tidligere Fæstere, som nu i de forløbne Aar have kjøbt deres Eiendomme til Selveiendom. Disse tidligere Fæstere ville ganske naturligen kunne spørge: „Er det rigtigt, at der ikke ogsaa er blevet tillagt os en saadan Trediedeel? Er det rigtigt, at den ikke er bleven tagen med i Beregningen, da vi lode os vore Eiendomme overdrage?“ Sæg maa dog indromme, at Forslagsstilleren egentlig ikke vil have nogen Bausfæstelse ved at bevare dette sidste Spørgsmaal, idet han vil kunne besvare det derhen: „I have ikke kunnet forlange en saadan Trediedeel, thi I have ikke haft nogen Ret dertil. I have ligesaa lidt haft nogen Ret dertil, som de nuværende Fæstere have haft. Ingen af Eder har haft nogen Ret til den Fordeel, som Lovforslaget vil give. Det er ikke i Kraft af nogen personlig Ret, at denne Fordeel skal tillægges Fæsterne; det er, efter hvad der gjentagne Gange er blevet udtalt, kun til Fyldestgjørelse af „Bondestandens Ret“, at den tilstaaes.“ Hvad nu denne „Bondestandens Ret“ angaaer, da er der jo ofte blevet talt om den, og der er blevet ført megen Strid i saa Henseende. Det forekommer mig imidlertid, at det for en stor Deel har været en Ordstrid. Sæg seer idetmindste ikke, at de forskjellige Meninger, der have udtalt sig derom, i Virkeligheden ere saa synderlig afvigende fra hinanden. Der er Nogle — til dem hører jeg —, som i sig selv finde det mindre correct her at bruge Udtrykket „Ret“, og som hellere ville tale om en Statsmaxime, om et Princip i Lovgivningen. Men paa Navnet kommer det jo ikke an, og det maa ogsaa erkjendes, at der findes flere Steder i Lovgivningen, hvor der tales om „Bondestandens